

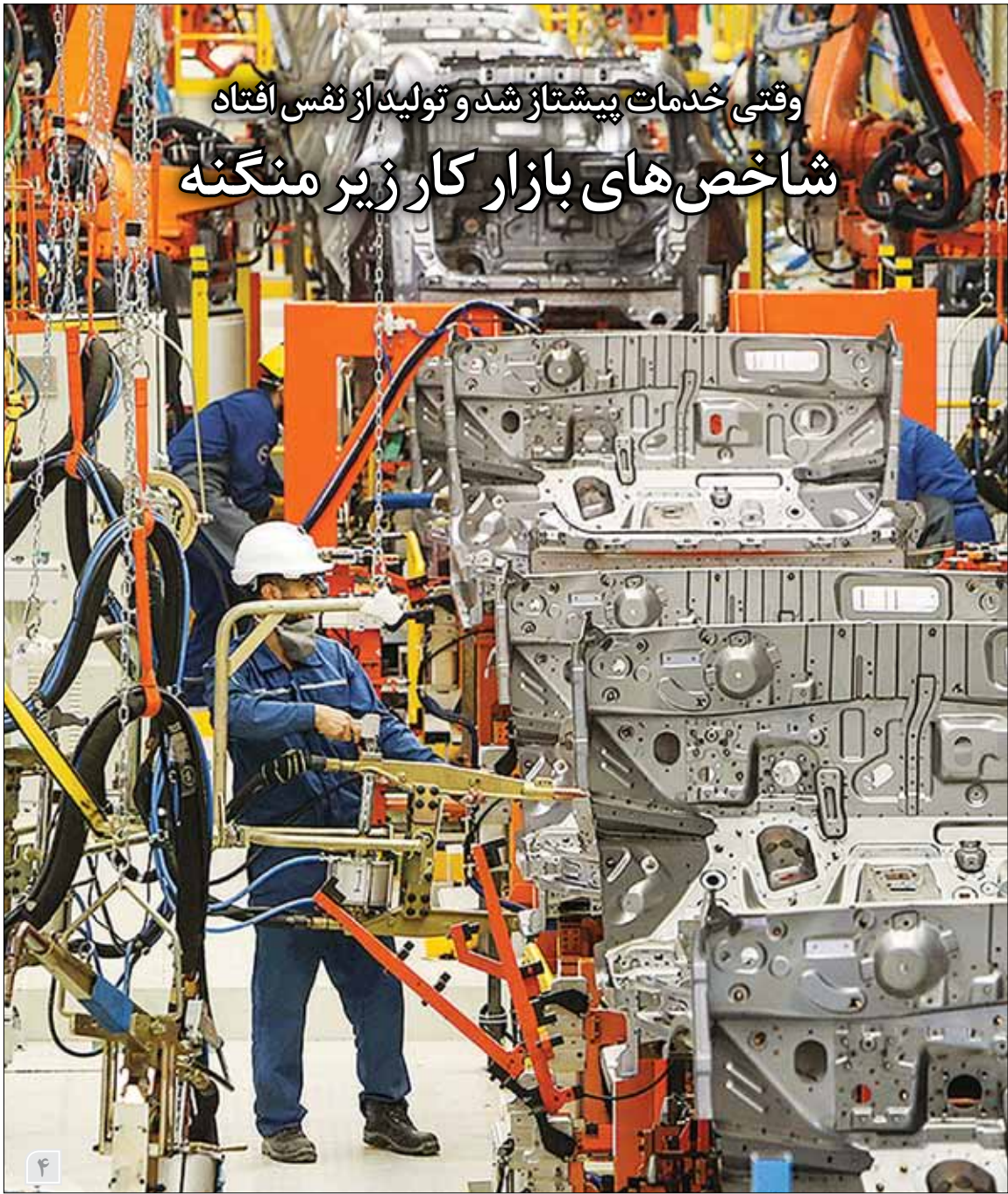
نوبل در زمین اقتصاد

کسری کاخ ساز پژوهشگر اقتصادی

جایزه نوبل اقتصاد ۲۰۲۵ به سه اقتصاددان برجسته «جوئل موکیر»، «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت» اعطا شد؛ چراکه تحقیقات‌شان، درک بهتری از «رشد اقتصادی پایدار» را به همراه داشته است؛ رشدی که علاوه‌بر افزایش تولید ناخالص داخلی، موجب کاهش فقر، افزایش اشتغال و بهبود کیفیت زندگی می‌شود و به‌طور کلی به ارتقای رفاه اجتماعی و اقتصادی کمک می‌کند. این سه اقتصاددان با بررسی عواملی که موجب رشد پایدار می‌شود، مفاهیم جدیدی برای توسعه اقتصادی معرفی کرده‌اند. آنها نشان داده‌اند که برای دستیابی به رشد بلندمدت، اقتصادها باید تغییرات و پیشرفت‌ها را بپذیرند و فضایی مناسب برای رشد نوآوری‌ها ایجاد کنند. یکی از مفاهیم مهمی که در تحقیقات نوبلیست‌های اقتصاد ۲۰۲۵ مطرح شده و نقش کلیدی در رشد اقتصادی ایفا می‌کند، «تخریب خلاق» (Creative Destruction) است. این مفهوم برای اولین بار توسط اقتصاددان مشهور «یوزف شومپیتر» در اوایل قرن بیستم مطرح شد و به یکی از اصول بنیادین در رشد اقتصادی و نوآوری تبدیل گردید. تخریب خلاق به فرآیندی اشاره دارد که در آن، فناوری‌های جدید جایگزین فناوری‌های قدیمی می‌شوند و برخی صنایع و شرکت‌ها از میدان رقابت کنار می‌روند. ادامه در همین صفحه

فرصت امروز

برای کسب وکار آفرینی

وقتی خدمات پیشتاز شد و تولید از نفس افتاد شاخص‌های بازار کار زیر منگنه

نوبل در زمین اقتصاد

به عبارت دیگر، رشد اقتصادی باید با حفظ محیط‌زیست و منابع برای آینده همراه باشد تا به صورت بلندمدت پایدار بماند. **نوآوری و رشد پایدار با «تخریب خلاق»** «جوئل موکیر» در تحقیقات خود به رابطه میان پیشرفت‌های علمی و رشد اقتصادی پایدار پرداخته و توضیح می‌دهد که چگونه نوآوری‌های علمی و فناوری می‌توانند به‌طور متنازل یکدیگر را تقویت کرده و فرآیندهای خودمولدی برای رشد اقتصادی ایجاد کنند. «موکیر» معتقد است که نوآوری‌های علمی، در صورتی که به درستی حمایت شوند، می‌توانند به عنوان محرک‌های اصلی رشد اقتصادی پایدار عمل کنند. به عبارت ساده، او می‌گوید که برای تحقق رشد بلندمدت، سرمایه‌گذاری در علم و تحقیق و توسعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این دیدگاه، رشد اقتصادی نمی‌تواند صرفاً براساس منابع طبیعی یا سرمایه‌گذاری‌های مالی صورت گیرد، بلکه نیازمند نوآوری‌های علمی و استفاده بهینه از آنهاست. «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت» نیز در تحقیقات خود، مفهوم «تخریب خلاق» را معرفی کرده‌اند که به فرآیندی اشاره دارد که در آن، نوآوری‌های جدید جایگزین فناوری‌های قدیمی می‌شوند و باعث به‌روزرسانی فرآیندهای اقتصادی می‌گردند. این دو اقتصاددان با استفاده از مدل‌های ریاضی، توضیح داده‌اند که چگونه رقابت در بازار و سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه می‌تواند تسریع‌کننده این فرآیند باشد. «آگیون» و «هاویت» تأکید دارند که «تخریب خلاق»، فرآیندی است که در آن نوآوری‌های جدید وارد بازار می‌شوند و به تدریج فناوری‌های قدیمی را کنار می‌زنند، همچنین فضای رقابتی جدیدی ایجاد می‌کنند که موجب رشد و پایداری اقتصادی می‌شود. آنها معتقدند که برای بهره‌برداری از این فرآیند، دولت‌ها و نهادهای عمومی باید از آن پشتیبانی کنند، این حمایت‌ها می‌تواند شامل حمایت از تحقیق و توسعه و ایجاد فضای رقابتی سالم باشد که به نوآوری‌ها، فرصت ورود به بازار و ایجاد تغییرات مؤثر را بدهد.

نقش بانک‌ها در توسعه نوآوری و رشد پایدار بانک‌ها می‌توانند فراتر از تأمین مالی، نقشی کلیدی در تسهیل نوآوری و رشد پایدار ایفا کنند. با سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، بهبود زیرساخت‌های دیجیتال و طراحی خدمات مالی نوآورانه، بانک‌ها می‌توانند فرآیندهای رشد را تسریع کنند. این تغییرات می‌تواند شامل توسعه ابزارهای مالی هوشمند، بهبود فرآیندهای مدیریت ریسک و پیش‌بینی نیازهای آینده مشتریان باشد اما برای تحقق این نقش، قانونگذار و سیاست‌گذار پولی باید با برداشتن محدودیت‌های تسهیلات تکلیفی و نرخ‌های دستوری به ایجاد فضای رقابتی سالم و شفاف کمک کنند. این تغییرات به بانک‌ها اجازه می‌دهد تا با افزایش کارایی و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، نقش خود را در رشد اقتصادی پایدار ایفا کنند و از این طریق، تاب‌آوری و رقابت‌پذیری شبکه بانکی در برابر چالش‌های اقتصادی تقویت شود. دیدگاه‌های «جوئل موکیر» و «آگیون» و «هاویت» اگرچه به نظر می‌رسد در ابتدا متفاوت باشند، اما در حقیقت این دیدگاه‌ها به طور مکمل یکدیگر را تکمیل می‌کنند. «موکیر» بیشتر بر تاریخ و نهادهای تمرکز دارد و نشان می‌دهد که برای دستیابی به رشد اقتصادی پایدار، باید از پیشرفت‌های علمی حمایت شده و زمینه‌های مناسب نهادی فراهم شود. او تأکید دارد که رشد اقتصادی به طور خودمولد از تعامل نوآوری‌های علمی و فناوری‌های عملی به وجود می‌آید. از سوی دیگر، «آگیون» و «هاویت» با استفاده از مدل‌های ریاضی و نظریه‌های «تخریب خلاق»، نشان می‌دهند که چگونه نوآوری‌های جدید می‌توانند به طور مستمر جایگزین فناوری‌های قدیمی شده و باعث به‌روزرسانی فرآیندهای اقتصادی شوند. این دو دیدگاه در واقع به طور طبیعی یکدیگر را تکمیل می‌کنند. «موکیر»، زمینه‌های لازم برای نوآوری را از طریق نهادهای و تحقیق و توسعه فراهم می‌کند؛ در حالی که «آگیون» و «هاویت»، نحوه ورود و تأثیرگذاری این نوآوری‌ها در بازار و اقتصاد را توضیح می‌تواند. ترکیب این دو رویکرد، تصویر جامع و کاملی از رشد اقتصادی پایدار و فرآیندهای نوآورانه ایجاد می‌کند.

«تخریب خلاق» از نگاه نوبلیست‌های اقتصاد ۲۰۲۵

خلاقات تخریب کنید

به «معجزه» فعلی منجر شد. هر نسل را اگر ۳۰ سال در نظر بگیریم، با رشد سالانه ۲ درصدی، هر نسل درآمد سرانه‌اش دو برابر می‌شود.» به گفته «خیرخواهان»، «این تحولات در شرایطی شکل گرفت که موجب رقم خوردن یک فضای دیگر در جهان شد. آزادی فکر به رشد خلاقیت منجر شد و به جای اینکه «قدرت» مانع این خلاقیت شود، مشوق آن شد و اجازه داد اندیشه‌ها شکوفا شوند و در نهایت کارآفرینان بتوانند محصول نهایی را تولید کنند. سپس نهادهایی شکل گرفت که مثلاً از حق مالکیت مخترع دفاع کنند یا حمایت پولی و مالی از «تولید فناوریانه» انجام دهند. شرکت‌هایی برای توزیع عمومی به وجود آمدند که فروش عمده‌تا محلی را به فروش ملی و حتی منطقه‌ای تبدیل کردند و زمینه توزیع کالا در جغرافیای دورتر را فراهم کردند. روندی که تا امروز هم ادامه یافته است. اینها کارهایی بود که «جوئل موکیر» به عنوان یک مورخ اقتصادی انجام داد. او کمتر در پی اقتصادسنجی بود و بر تاریخ اقتصاد تمرکز داشت. او نیمی از جایزه نوبل امسال را به دلیل کار روی این بخش از تاریخ به دست آورد اما دو نفر دیگر به تبیین چگونگی توسعه

درس‌های نوبلیست‌ها برای سیاستگذاران براساس نظریات نوبلیست‌های ۲۰۲۵، چند پیامد کلیدی برای سیاستگذاری در کشورها وجود دارد؛ اول و مهمتر از همه، حمایت از تحقیق و توسعه (R&D) برای ایجاد نوآوری و پیشرفت‌های علمی، ضروری است. برای رشد پایدار، کشورها باید منابع کافی را به تحقیق و توسعه اختصاص دهند و زمینه‌های علمی و تحقیقاتی را تقویت کنند. دومین درس، اهمیت باز بودن اقتصاد و ایجاد رقابت‌پذیری است. سیاستگذاران باید از ایجاد بازارهای بسته و انحصاری خودداری کنند. «تخریب خلاق» نشان می‌دهد که برای وارد کردن نوآوری‌ها به بازار، رقابت سالم ضروری است. سومین پیامد، جلوگیری از تمرکز انحصاری است. اگر تعداد کمی از شرکت‌ها یا صنایع بزرگ به طور انحصاری، کنترل بازار را در دست بگیرند، نوآوری و رشد ممکن است کاهش یابد. بنابراین سیاست‌ها باید از گسترش انحصار جلوگیری کرده و فضای رقابتی و متنوع را ترویج کنند. در نهایت، یکی از مهمترین درس‌ها این است که باید نوآوری را تسهیل کرد. این به معنای ایجاد فضای مناسب برای کارآفرینی، تقویت آموزش‌های نوآورانه و همکاری‌های بین بخشی است تا اقتصادها بتوانند به طور مستمر رشد کنند. با وجود اهمیت نظرات نوبلیست‌های ۲۰۲۵، این دیدگاه‌ها بدون چالش و نقد نیستند. اولین چالش مهم، این است که نوآوری همیشه به رشد اقتصادی نمی‌انجامد. گاهی اوقات نوآوری‌ها بدون توجه به نیازهای بازار یا نبود زیرساخت‌های مناسب، ممکن است به شکست منجر شوند و رشد اقتصادی پایدار را تضمین نکنند. یکی دیگر از چالش‌ها، بحران‌های نابرابری است. فرآیند «تخریب خلاق» که در آن فناوری‌های جدید جایگزین فناوری‌های قدیمی می‌شوند، ممکن است باعث نابرابری‌های اقتصادی شود. گروه‌هایی که قادر به تطبیق با تغییرات نیستند، ممکن است از مزایای رشد اقتصادی عقب بمانند. همچنین هزینه‌های انتقال برای نیروی کار در صنایع قدیمی می‌تواند چالشی جدی باشد. بسیاری از افراد در صنایع قدیمی ممکن است شغل خود را از دست بدهند و نیاز به آموزش

سرمه‌داری در غرب پرداختند و در نهایت به مفهوم «تخریب خلاق» رسیدند.» وی با اشاره به تأثیر «شومپیتر» و اندیشه‌هایش بر «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت»، می‌افزاید: «اگر «شومپیتر» زنده بود احتمالاً او به عنوان مبدع اولیه «تخریب خلاق» می‌توانست برنده جایزه نوبل شود. این دو اقتصاددان توانستند با مدل ریاضی، مفهوم تخریب خلاق شومپیتری را بر بستر اقتصادی توضیح دهند و نقش مفید آن را نشان دهند. تخریب خلاق، یعنی تولید بدخلاقیات بتواند همزمان با ایجاد تنوع بیشتر محصول برای مصرف‌کننده، انحصار بازار را به چالش بکشد. وقتی فناوری رشد می‌کند تولیدات ارزان‌تر، متنوع‌تر و باکیفیت‌تری را روانه بازار می‌کند. این مهم اگرچه به «تخریب» بنگاه‌های قدیمی‌تر منجر می‌شود اما از آنجا که به فناوری نوین متکی است در نهایت به ارتقا و توسعه منجر می‌شود. شکوفایی مستمر اقتصادها از نظر برندنگا نوبل امسال، محصول همین روند تخریب خلاق بوده است. هرچند این درک دلسوزانه وجود دارد که تعطیلی هر بنگاه به معنای بیکاری کارگران و سایر مشکلات است و به همین دلیل، برخی با روند تخریب موافق نیستند، اما وقتی روند تاریخی

خودروسازان در تکاپوی قیمت دستوری

چرا رکود به سراغ بازار خودرو آمد؟

بازار خودرو مدتی است که در وضعیت رکود قرار گرفته و از نگاه بسیاری از کارشناسان، تداوم روند فعلی، به برنامه‌های تولیدی آسیب وارد می‌کند. به همین دلیل، کاهش تولید ناشی از عدم تقاضای واقعی در صنعت خودروسازی، دور از انتظار نیست. به گفته «امیر حسن کاکایی»، پیامدهای قیمت‌گذاری دستوری در طول این سال‌ها باعث شده تا تقاضای غیرواقعی در بازار خودرو...

کسب وکارها در دوران بی ثباتی چگونه دوام می‌آورند؟

دستور کار تاب آوری برای رشد پایدار

فرصت امروز: تحولات پرشتاب اقتصاد جهان در دهه‌های اخیر، نشان می‌دهد که مفهوم رشد پایدار، بدون در نظر گرفتن مقوله «تاب‌آوری» نه‌تنها تحقق‌پذیر نیست، بلکه به بی‌ثباتی‌های گسترده‌تری منجر خواهد شد. بحران‌های همزمان در عرصه‌های انرژی، غذا، زنجیره‌های تأمین، تغییرات اقلیمی، مخاطرات ژئوپلیتیکی و بیماری‌های فراگیر، ساختارهای اقتصادی و اجتماعی را در معرض فشارهای بی‌سابقه‌ای قرار داده‌اند. در چنین شرایطی، راهبردهای سنتی توسعه و مدیریت بحران، کفایت لازم را ندارند و نیاز به پارادایمی نوین بر پایه تاب‌آوری به شدت احساس می‌شود. تاب‌آوری صرفاً توانایی بازگشت به وضعیت پیشین پس از یک بحران نیست؛ بلکه قابلیتی پویا و آینده‌نگر است که امکان سازگاری فعالانه، یادگیری نهادی و بهره‌گیری از فرصت‌های نهفته در دل بحران‌ها را برای بازیگران اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌سازد. از این منظر، تاب‌آوری به مثابه یک دارایی راهبردی عمل می‌کند که نه‌تنها بقا، بلکه رشد پایدار و فراگیر را امکان‌پذیر می‌سازد. گفتمان علمی و سیاستگذاری جهانی، به‌ویژه در نشست‌های اخیر مجمع جهانی اقتصاد، نشان می‌دهد که تاب‌آوری...

چرا سیاست‌های حمایتی در مناطق آزاد ایران، موثر نبوده‌اند؟

چوب لای چرخ قانون مناطق آزاد

مدیریت و کسب وکار

بی حوصلگی: بزرگ‌ترین کابوس رهبران تجاری

تصور کنید موتورخانه یک کشتی غول پیکر دچار آتش‌سوزی شده است. در میانه آشوب، دود و فریاد ناخداای کشتی با چهره ای مصمم و آرام دستورها را صادر می‌کند، تیمش را هدایت می‌نماید و با مجموعه ای از تصمیمات سریع و شجاعانه آتش را مهار کرده و کشتی را از خطر نابودی نجات می‌دهد. در این لحظه او یک قهرمان است؛ سرزنده، متمرکز و سرشار از آدرنالین. حالا صحنه دیگری را تصور کنید: هفته ها بعد همان ناخدا در همان موتورخانه قدم می‌زند. همه چیز بی نقص، آرام و بی صدا کار می‌کند. عقربه ها بر روی اعداد سبز ثابت هستند و صدای منظم پیستون ها ملودی آرامش بخش یک ماشین سالم را می‌نوازد. ناخدا به اطراف نگاه می‌کند، دستانش را در جیبش فرو می‌برد و برای اولین بار پس از مدت ها، یک حس عمیق و ناراحت‌کننده او را دربر می‌گیرد: حوصله سرفرتگی. ما فرهنگی ساخته ایم که...

مجدد و تطبیق با فناوری‌های جدید داشته باشند. این امر می‌تواند مشکلات اجتماعی و اقتصادی ایجاد کند. در نهایت، محدودیت‌های مدل‌ها نیز وجود دارد. مدل‌های ریاضی «آگیون» و «هاویت» ممکن است برخی از پیچیدگی‌های واقعی اقتصاد را نادیده بگیرند. برای مثال، عوامل اجتماعی و فرهنگی که در تغییرات اقتصادی تاثیر دارند، در بسیاری از مدل‌ها به طور کامل لحاظ نمی‌شوند. **راز رشد پایدار از نگاه نوبل ۲۰۲۵** دیدگاه‌های «جوئل موکیر»، «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت» به طور جامع، نشان می‌دهند که برای دستیابی به رشد اقتصادی پایدار، نیاز است تا ترکیبی از علم، فناوری، نهادهای و سیاست‌های درست با یکدیگر همکاری کنند. رشد اقتصادی پایدار، نه یک هدیه است و نه یک روند طبیعی، بلکه نتیجه‌ای از سرمایه‌گذاری مداوم در تحقیق و توسعه، نوآوری و ایجاد فضای رقابتی در اقتصاد است. در مورد تأثیر این نظریات در صنعت بانکداری، بانک‌ها زمانی می‌توانند در رشد پایدار، نقش آفرینی مؤثری داشته باشند که از محدودیت‌های دستوری و تسهیلات تکلیفی رها شوند و در محیطی رقابتی و شفاف فعالیت کنند. در چنین فضایی، آنها قادر خواهند بود که با توسعه زیرساخت‌های فناوریانه، خدمات مالی نوآورانه و مدیریت کارآمد منابع، به تسریع نوآوری و افزایش تاب‌آوری اقتصاد کمک کنند. نظریات این سه اقتصاددان می‌تواند درس‌های زیادی برای سیاستگذاران در سراسر جهان، به‌ویژه در ایران به همراه داشته باشد. ایران می‌تواند با بهره‌گیری از این مفاهیم، به‌ویژه در زمینه حمایت از نوآوری و تقویت رقابت‌پذیری، به رشد پایدار دست یابد. با این حال، برای دستیابی به این اهداف، باید چالش‌هایی مانند وابستگی به منابع طبیعی و محدودیت‌های زیرساختی را برطرف کرد. در نهایت، رشد اقتصادی پایدار، نتیجه ترکیب چندین عامل است. ایران باید به سمت آزادسازی اقتصادی، حمایت از تحقیق و توسعه، و ایجاد فضای رقابتی سالم حرکت کند تا بتواند به رشد بلندمدت و پایدار دست یابد.

نوبل اقتصاد ۲۰۲۵ به خاطر مطالعه در مورد رشد اقتصادی مبتنی بر نوآوری به «جوئل موکیر»، «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت» رسید. نیمی از جایزه نوبل امسال به خاطر شناسایی پیش‌نیازهای رشد پایدار از طریق پیشرفت فناوری به «موکیر» و نیم دیگر آن مشترکاً به «فیلیپ آگیون» و «پیتر هاویت» به خاطر ارائه نظریه رشد پایدار از طریق تخریب خلاقانه اهدا شد. «جعفر خیرخواهان» درباره دیدگاه برندگان نوبل اقتصاد، می‌گوید: «بررسی‌های «جوئل موکیر» نشان می‌دهد که با رشد خلاقیت و نوآوری می‌توان زمینه رفاه عمومی را فراهم کرد و «آگیون» و «هاویت» نیز با وام‌گیری مفهوم «تخریب خلاق» از «شومپیتر» به تبیین بهتر این تحول کمک کردند.» به گفته این استاد دانشگاه، «بررسی تاریخ بشر نشان می‌دهد که لاقال از دو تا سه هزار سال پیش که بشر توانست آمارهایی از وضعیت اقتصاد و درآمد سرانه خود تخمین بزند تا قرن ۱۹، تقریباً سطح درآمد افراد یکسان مانده بود. وقتی به آمار درآمد سرانه می‌نگریم، متوجه می‌شویم در قرن ۱۸ درآمد سرانه کشورهای مختلف بین ۷۰۰ تا هزار دلار بود. در کشورهای ثروتمند این نرخ حداکثر

کشورهای توسعه یافته را بررسی می‌کنیم متوجه می‌شویم که با اجازه دادن به تخریب خلاق عملاً فرصت توسعه را فراهم کردند. با توجه به تجربه اقتصادهای توسعه یافته، باید موانع را از مقابل نوآوری برداشت و زمینه ارتقای رفاه عمومی را فراهم کرد.» حال این پرسش مطرح می‌شود که اقتصاد ایران از مفهوم «تخریب خلاق» چه باید بیاموزد؟ «خیرخواهان» اینطور پاسخ می‌دهد: «این مفهوم برای اقتصاد ایران، درس‌های مهمی دارد. ما امروز به وضوح می‌بینیم که در اقتصاد یکسری گروه‌های تثبیت شده هستند که در گذشته بنگاهی راه انداختند و حالا خودشان مانع هر خلاقیتی شده‌اند. از حوزه بانکداری گرفته تا صنایع مختلف، چنین چیزی قابل مشاهده است که برخی حاضر نیستند خدشه‌ای به سهم انحصاری‌شان وارد شود. بخش مهمی از در جازدن اقتصاد ما، محصول تخریب نکردن تولیدات است که توسط قدیمی‌ترهای بخش صنعت به راه افتاده و حال سکان صنعت را در اختیار دارند. اینها کسانی هستند که زمانی خودشان نوآور بودند اما وقتی به جایگاه بالایی رسیدند، مانع نوآوران دیگر شدند. یکی از دلایل رکود فعلی اقتصاد ما، همین کمبود خلاقیت و نبود نوآوری است.»

اخبار

مرکز آمار ایران خبر داد

رشد ۷ درصدی واحدهای نوساز تهران

مرکز آمار ایران از رشد ۷ درصدی واحدهای مسکونی نوساز در تهران و رشد ۸ درصدی در سراسر کشور طی سال گذشته خبر داد. براساس داده‌های مرکز آمار ایران، در سال گذشته، تعداد ۵۷۲۳۱ واحد مسکونی در پروانه‌های صادرشده برای احداث بنا از سوی شهرداری تهران پیش‌بینی شده است که نسبت به سال قبل، ۷.۱ درصد افزایش داشته است. متوسط تعداد واحد مسکونی برای هر یک از این پروانه‌ها ۷.۷ واحد بوده است. تعداد ۷۴۵۷ پروانه احداث بنا توسط شهرداری تهران در سال ۱۴۰۳ صادر شده است که نسبت به سال گذشته، ۰۶ درصد افزایش داشته است. مجموع مساحت زیربنا در پروانه‌های احداث بنا صادرشده از سوی شهرداری تهران در سال گذشته، بالغ بر ۱۰۱۰۰ هزار مترمربع بوده که نسبت به سال قبل، ۵.۹ درصد افزایش داشته است. متوسط مساحت زیربنای این دسته از پروانه‌ها در دوره مورد بررسی حدود ۱۲۵۴ متر مربع بوده است.

همچنین در سال ۱۴۰۳، تعداد ۵۲۲۸۲۵ واحد مسکونی در پروانه‌های صادرشده برای احداث بنا از سوی شهرداری‌های کشور پیش‌بینی شده است که نسبت به سال گذشته، ۸۶ درصد افزایش داشته است. متوسط تعداد واحد مسکونی در هر پروانه احداث بنا ۳.۷ واحد بوده است. تعداد ۱۴۲۵۵۴ پروانه احداث بنا توسط شهرداری‌های کشور در سال ۱۴۰۳ صادر شده است که نسبت به سال قبل، افت ۲.۲ درصدی را نشان می‌دهد. مجموع مساحت زیربنا در پروانه‌های صادرشده برای احداث بنا در سال ۱۴۰۳ حدود ۹۳۲۶۷ هزار مترمربع بوده که نسبت به سال گذشته، ۸۵ درصد افزایش داشته است. متوسط مساحت زیربنا در این پروانه‌ها ۶۵۴ مترمربع بوده است.

هر بشکه نفت برنت ۶۱ دلار شد

ادامه رشد شکننده نفت

قیمت نفت در معاملات روز جمعه اندکی افزایش یافت، اما تحت تاثیر پیش‌بینی مازاد عرضه و کاهش تنش‌های ژئوپلیتیکی، با حدود ۳ درصد کاهش هفتگی بسته شد. قیمت هر بشکه نفت برنت با ۲۳ سنت معادل ۰.۲۸ درصد افزایش به ۶۱ دلار و ۲۹ سنت و نفت وست تگزاس اینترمیت آمریکا با هشت سنت معادل ۰.۱۴ درصد افزایش به ۵۷ دلار و ۵۴ سنت رسید. دونالد ترامپ و ولادیمیر پوتین، روسای جمهور آمریکا و روسیه در روز پنجشنبه، توافق کردند که نشست دیگری در مورد جنگ اوکراین طی دو هفته آینده در مجارستان برگزار شود. این علاوه بر توافق آتش‌بس است که حداقل به طور موقت به جنگ در غزه میان رژیم صهیونیستی و حماس پایان می‌دهد. کاهش هفتگی قیمت نفت همچنین تا حدودی به دلیل افزایش تنش‌های تجاری میان آمریکا و چین بود که به نگرانی‌ها در مورد رکود اقتصادی و تقاضای کمتر برای انرژی افزود. با این حال، ترامپ روز جمعه اعلام کرد که تعرفه‌های بالای اعمال شده بر کالاهای چینی در درازممت پابرجا نخواهد ماند و این نشان‌دهنده تغییر احتمالی در روابط تجاری آمریکا و چین پیش از دیدار قریب‌الوقوع او با شی چین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین است.

عامل دیگری که رشد قیمت نفت را محدود کرد، چشم‌انداز افزایش مازاد عرضه در سال ۲۰۲۶ در گزارش آژانس بین‌المللی انرژی بود. این آژانس هفته گذشته، اعلام کرد که بازار جهانی نفت ممکن است سال آینده با مازاد عرضه تا ۴میلیون بشکه در روز مواجه شود که بیشتر از پیش‌بینی قبلی است، زیرا تولیدکنندگان اوپک پلاس و رقبا تولید خود را افزایش می‌دهند و تقاضا همچنان ضعیف است. در همین حال، اداره اطلاعات انرژی آمریکا، اعلام کرد که ذخایر نفت آمریکا، هفته گذشته، ۳۵ میلیون بشکه افزایش یافته و به ۴۲۳.۸ میلیون بشکه رسیده است، در حالی که تحلیلگران در نظرسنجی رویترز افزایش ۲۸۸ هزار بشکه‌ای را پیش‌بینی کرده بودند. افزایش بیش از حد انتظار ذخایر نفت خام عمدتا به دلیل کاهش نرخ استفاده از ظرفیت تولید پالایشگاه‌ها در پی تعمیرات پالایشگاه‌ها در پاییز بود. این داده‌ها همچنین افزایش تولید آمریکا به ۱۳۶۲۶ میلیون بشکه در روز را نشان داد که بالاترین رکورد ثبت شده است.

خرید بلیت بیش از یک کوپه قطار ممنوع شد

قائم مقام مدیر عامل راه آهن از ممنوعیت خرید بلیت بیش از یک کوپه قطار، خبر داد و گفت سیستم فروش بلیت قطار به گونه‌ای طراحی شده که به صورت اینترنتی و حضوری هیچ شخصی اجازه خرید بلیت بیش از یک کوپه را ندارد. «میرحسین موسوی» با بیان اینکه در روز پیش‌فروش بلیت قطار حدود ۶۰۰ هزار بلیت توسط متقاضیان سفر با قطار خریداری می‌شود، ادامه داد: در همین روز پیش‌فروش حدود ۱۰ میلیون نفر جست‌وجوگر وارد سیستم می‌شوند که اگر فرض بگیریم حدود ۵۰ درصد آنها دو یا سه بار جست‌وجو کنند برای حدود ۸میلیون تقاضای سفر حدود ۶۰۰ هزار بلیت عرضه می‌کنیم، در روز حدود ۸۰ هزار نفر مسافر جابه‌جا می‌کنیم که از این میزان حدود ۵۶ هزار نفر مربوط به قطارهای بین شهری است. به عبارتی برای هر روز سفر در مسیر رفت و برگشت جمع صندلی‌های پیش‌بینی شده ۵۶ هزار نفر سفر است. او که در یک برنامه تلویزیونی صحبت می‌کرد، از مردم درخواست کرد که بلیت مورد نظر خود را از مراکز مجاز فروش بلیت بخرند و افزود: تمام واگن‌های شرکت‌های حمل و نقلی ریلی اختصاص یافته در روز پیش‌فروش بلیت یعنی امروز عرضه می‌شود. از سوی دیگر به صورت اینترنتی و حضوری سیستم به گونه‌ای طراحی شده که هیچ شخصی اجازه خرید بیش از یک کوپه بلیت را ندارد. بنابراین هیچ کس نمی‌تواند تعداد زیادی بلیت خریداری کند و بعدا واگزار کند، ضمن اینکه امکان اصلاح نام و نام خانوادگی در زمان دیگر برای هیچ‌کس وجود ندارد. «موسوی» در پاسخ به اینکه چرا خرید بلیت قطار سخت شده است؟ گفت: در طول سال‌های گذشته به دلیل اقتصاد ضعیف قطارهای مسافری بین شهری در حومه‌ای، از طریق شرکت‌های حمل و نقل ریلی مسافری سرمایه‌گذاری در این بخش خیلی کم بوده و این در حالی است که تعداد زیادی از واگن‌های قدیمی را به جهت افزایش کیفیت و ایمنی از مدار خارج کردیم. اخیراً تسهیلات حمایتی برای شرکت‌های حمل و نقل ریلی مسافری جهت تامین ناوگان مسافری نو و بازسازی سطح یک و دو واگن‌های مسافری پیش‌بینی شده است که مورد استقبال شرکت‌های حمل و نقلی ریلی قرار گرفته است. در چند رویداد گذشته خوشبختانه شرکت‌های مسافری زیادی هم برای نوسازی واگن‌های مسافری هم برای خرید و بازسازی سطح یک و دو واگن‌ها اقدام کردند. اگر تعداد واگن‌ها و لکوموتیوهای مسافری افزایش پیدا کند، می‌توانیم بخش عمده‌ای از تقاضای سفر با قطار را پاسخ دهیم. این موضوع به تدریج در حال رخ دادن است. تمام موافقت‌نامه‌های امضا شده به قرارداد تبدیل شده است. به دلیل قیمت پایین قطارهای مسافری بین شهری و حومه‌ای، استقبال از راه آهن بیشتر است از طرفی به دلیل ایمنی و آسایش سفر با قطار اولویت اول مردم سفر با قطار است. قائم مقام مدیرعامل راه آهن در بخش پایانی صحبت‌هایش به تأخیر در قطارها اشاره کرد و گفت: از اول سال تاکنون تأخیر حرکت قطارهای مسافری بین شهری از مبدأ به مقاصد کمتر از نیم ساعت بوده و فاصله از مبدأ تا مقصد فنی به طور متوسط ۷۵۰ کیلومتر است. بعضاً آنچه اتفاق می‌افتد خرابی و نقص فنی است که در قطار ایجاد می‌شود و مدتی در برخی ایستگاه‌ها متوقف می‌شوند. برای آن هم تأدبیری اتخاذ شده و لکوموتیوهای امداد قطارها در مسیرهای مختلف پیش‌بینی شده است.

چرا سیاست‌های حمایتی در مناطق آزاد ایران، موثر نبوده‌اند؟

چوب لای چرخ قانون مناطق آزاد

داده‌های آماری، حجم تجارت خارجی مناطق آزاد نسبت به سرزمین اصلی در سال‌های مورد بررسی (۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸) حدود ۲,۳ درصد بوده است که طبیعتاً درصد بسیار پایینی است. بنابراین آمارها به وضوح نشان می‌دهد که مناطق آزاد ایران نتوانسته‌اند به اهداف اقتصادی خود دست یابند. متأسفانه با وجود معافیت‌های مالیاتی گسترده و حمایت‌های دولتی در سالیان اخیر، سهم این مناطق در صادرات غیرنفتی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی به هیچ وجه مورد قبول نبوده است. با توجه به آمارهای مذکور به عقیده کارشناسان، عملکرد مناطق آزاد ایران نسبت به سایر کشورهای جهان چندان مطلوب نبوده و نیازمند بازنگری سیاست‌های حمایتی است. بنابراین سیاست‌های حمایتی فعلی باید بازنگری شوند و هدف‌گذاری واقع‌گرایانه‌تری برای مناطق آزاد کشور صورت بگیرد. متأسفانه با وجود بی‌توجهی به چالش‌های مناطق آزاد کشورمان همچنان توسعه کُمّی این مناطق در دستور کار دولت و مجلس قرار دارد؛ چراکه ایجاد مناطق آزاد اقتصادی به لحاظ سیاسی برای مجلس و دولت، امری پهنینه محسوب می‌شود و به عبارتی، یک سیاست برد-برد برای پاستور و بهارستان است؛ در حالی‌که توسعه کُمّی مناطق آزاد کشور نمی‌تواند مبنای درستی برای ارزیابی عملکرد دولت‌ها و کسب رأی مجلس باشد.

توسعه مناطق آزاد در تنگنای سیاست‌گذاری

مناطق آزاد محدوده‌های جغرافیایی هستند که با هدف حمایت از صنعت داخلی و تسهیل واردات، صادرات و ترانزیت کالا غالباً در نزدیکی مرزها و مبادی گمرکی ایجاد شده و قوانین محدودتر و تشریفات گمرکی ساده‌تری نسبت به سرزمین اصلی دارند. این محدوده‌ها از شمول بسیاری از قوانین سرزمین اصلی خارج هستند و به دلیل تسهیلات، امکانات، معافیت‌ها و امتیازهای در نظر گرفته شده برای آنها، می‌توانند بستر مناسبی را برای تولیدکنندگان کالاهای صادراتی، بازرگانان و فعالان صنعت ترانزیت ایجاد کنند.
آنطور که برخی از کارشناسان و مسئولان مربوطه می‌گویند اگر دست مناطق آزاد برای جذب سرمایه‌گذاری و همکاری برای رفع موانع کشور به ویژه در شرایط تحریمی باز باشد، می‌توانند در زمان تحریم نقش موثری در اقتصاد کشور داشته باشند و به نوعی یاور بخش‌های داخل سرزمینی باشند. آنها معتقدند که مناطق آزاد باید با کشورهای علاقه‌مند برای همکاری با ایران، تحت پوشش قوانین و مقررات و ضوابط مناطق آزاد، تعامل داشته باشند و در خنثی‌سازی و کاهش اثرات تحریم‌ها خصوصاً آن دسته از مناطق آزادی که در مسیر کریدورها قرار دارند، نقشی کلیدی بازی کنند.

با این حال، آنطور که گفته می‌شود در سال‌های اخیر به این مناطق مهم تجاری توجه چندانی نشده و بی‌مهری نسبت به قانون و امکان فعالیت اقتصادی در بستر مناطق آزاد تجاری صنعتی در کشور ناشی از عدم باور و آشنایی با ظرفیت و مزیت‌های آنها در توسعه اقتصادی و تقویت دیپلماسی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بوده و این در حالی است که در شرایط

فرصت امروز؛ با وجود اینکه مناطق آزادی می‌توانند بازوهای اقتصادی کشور باشند و اثرات تحریم را کاهش دهند، اما مورد بی‌مهری قرار گرفته و نتوانسته‌اند وجهه بین‌المللی پیدا کنند و به جایگاه اصلی خود برسند؛ تا جایی‌که به گفته رئیس شورای هماهنگی فعالان اقتصادی مناطق آزاد، علی‌رغم اینکه ایران عضو کنوانسیون‌های بین‌المللی است و براساس آن، این مناطق می‌توانند از تحریم‌ها معاف باشند، اجازه داده نشده که قوانین این مناطق به درستی اجرا شود و به اصطلاح، چوب لای چرخ مناطق آزاد گذاشته شده است. مناطق آزاد، محدوده‌های جغرافیایی هستند که با هدف حمایت از صنعت داخلی و تسهیل واردات، صادرات و ترانزیت کالا غالباً در نزدیکی مرزها و مبادی گمرکی ایجاد شده و قوانین محدودتر و تشریفات گمرکی ساده‌تری نسبت به سرزمین اصلی دارند. این محدوده‌ها از شمول بسیاری از قوانین سرزمین اصلی خارج هستند و به دلیل تسهیلات، امکانات، معافیت‌ها و امتیازهای در نظر گرفته شده برای آنها، می‌توانند بستر مناسبی را برای تولیدکنندگان کالاهای صادراتی، بازرگانان و فعالان صنعت ترانزیت ایجاد کنند. به گفته کارشناسان، اگر دست مناطق آزاد برای جذب سرمایه‌گذاری و رفع موانع تحریمی باز باشد، می‌توانند نقش موثری در اقتصاد کشور داشته باشند و یاور بخش‌های داخل سرزمینی باشند. با این حال، در سال‌های اخیر به این مناطق مهم تجاری، توجه چندانی نشده و طبق آخرین آمارها، سهم مناطق آزاد از تولید ناخالص داخلی کشور در سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ فقط یک درصد بوده و همچنین ۳ درصد از تولیدی‌های فعال و ۱۰ درصد از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و ۴ درصد از اشتغال کشور متعلق به مناطق آزاد بوده است.

دور باطل ایجاد مناطق آزاد در ایران

موضوع مناطق آزاد در ایران، یکی از مسائل چالش‌برانگیزی است که برای دهه‌ها فضای کارشناسی و سیاست‌گذاری را به خود مشغول کرده است. عملکرد مناطق آزاد کشورمان در مقایسه با کشورهای دیگر جهان قابل قبول نیست. دلایل بسیاری برای این عدم موفقیت وجود دارد که مهمترین آنها به تعدد و گسترده‌گی اهدافی برمی‌گردد که در قانون برای این مناطق در نظر گرفته شده است. از دیگر دلایل عدم موفقیت مناطق آزاد در ایران، نبود زیرساخت‌ها، امکانات فیزیکی و نهادی لازم است که باعث شده است تا حمایت کافی از فعالیت‌ها، به‌ویژه فعالیت‌های تولیدی و صنعتی به عمل نیاید. همانطور که گفته شد، آمارهای رسمی نشان می‌دهد که سهم مناطق آزاد کشور در فاصله سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ از تولید ناخالص داخلی کشور فقط یک درصد بوده است. همچنین براساس آمارهای رسمی، حدود ۳ درصد از تولیدی‌های فعال کشور، حدود ۱۰ درصد از جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و حدود ۴ درصد از کل اشتغال کشور مربوط به مناطق آزاد بوده است. علاوه بر حجم اندک جذب سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد ایران، سهم پایین این مناطق در تجارت خارجی کشور نیز عدم موفقیت این مناطق را نشان می‌دهد. طبق

خودروسازان در تکاپوی قیمت دستوری

چرا رکود به سراغ بازار خودرو آمد؟

نداد و این در حالی است که دولت به این شرکت‌های خودروسازی تکلیف می‌کند تا ۱۵ درصد قیمت محصولات خود را افزایش دهند، در صورتی که این رقم با واقعیت‌های اقتصادی هیچ همخوانی ندارد. سایپا این موضوع را پذیرفت و در حال حاضر در حال تحمل زیان‌های آن است، اما ایران خودرو آن را نپذیرفت و در گیر مناقشات حقوقی آن با دولت است.

به گفته «کاکایی»، عرضه و واردات خودرو نیز تا سال گذشته روند افزایشی را تجربه کرد، اما طی یک دهه گذشته به ویژه در سال‌های اخیر، روند تورم مزمن سیر صعودی و به شدت افزایشی را تجربه کرد و حتی آمارهای رسمی نیز داده‌هایی را بالای ۳۰ و ۴۰ درصد نشان می‌دهند که این ارقام طی دهه‌های گذشته بی‌سابقه بوده است و گویای آن است که با تداوم تورم، درآمدهای مردم و جامعه کاهش پیدا می‌کند و متعاقب آن، قدرت خرید و تقاضای واقعی با سیر نزولی همراه می‌شود؛ به طوری که طبق آمارها امروز تقاضای واقعی کمتر از یک میلیون خودرو است و این در حالی است که حجم تولید بیشتر از یک میلیون خودرو بوده است. متعاقب این موضوع، مازاد تقاضا با اهداف سوداگران و واسطه‌ای در پارکینگ‌ها تجمع شده است. با این حال طی دو سال گذشته، مازاد عرضه در بازار با تقاضای خرید کمتری روبه‌رو شده و همین موضوع، یکی از عوامل رکود در بازار خودرو است؛ چراکه به علت تورم و کاهش قدرت خرید، تقاضاهای واقعی نیز کاهش یافته و کنش بالایی برای حرکت جریان نقدینگی به سمت بازار خودرو دیده نشده است. بی‌شک تداوم این روند در ادامه وضعیت فعلی و کاهش تقاضای واقعی در طولانی مدت باعث می‌شود که خودروسازان در نهایت مجبور شوند تا برنامه تولیدی خود را با اصلاحات و ملاحظات جدیدی روبرو رسانی کنند و با وجود تمام دستوراتی که از سوی بخش‌های دولتی اعمال می‌شود، در نهایت مکانیزم بازار، خود را بر عرضه و تقاضای واقعی تحمیل می‌کند و شاهد کاهش تولید ناشی از رکود تقاضا در بازار خواهیم بود.

او از سیاست‌های بازار خودرو و هدف‌گذاری‌های سیاستی بدون مدنظر

بازار خودرو مدتی است که در وضعیت رکود قرار گرفته و از نگاه بسیاری از کارشناسان، تداوم روند فعلی، به برنامه‌های تولیدی آسیب وارد می‌کند. به همین دلیل، کاهش تولید ناشی از عدم تقاضای واقعی در صنعت خودروسازی، دور از انتظار نیست. به گفته «امیرحسین کاکایی»، پیامدهای قیمت‌گذاری دستوری در طول این سال‌ها باعث شده تا تقاضای غیرواقعی در بازار خودرو شکل بگیرد و همین موضوع در کنار تداوم تورم مزمن که منجر به کاهش قدرت خرید واقعی شده، از مهمترین عواملی است که طی یک سال گذشته به رکود در بازار خودرو دامن زده است.

«کاکایی» با اشاره به وضعیت رکوردی بازار خودرو به «پسنا» توضیح داد: بازار خودرو در کشور مدت‌هاست که در حالت رکود به سر می‌برد و این وضعیت به خصوص از سال گذشته آغاز شد. در اکثر خودروهای مونتاژی قیمت‌گذاری حتی با وجود دستوری بودن به قیمت‌های بازار نزدیک بود که همین موضوع باعث می‌شود رانت بالایی در این رابطه صورت نگیرد، اما در دو خودروسازی بزرگ داخلی که قیمت‌گذاری دستوری به شدت اعمال می‌شود رانت بالاتری وجود دارد؛ چراکه فاصله قیمت‌گذاری دستوری با قیمت بازار زیاد است و همین موضوع باعث ایجاد تقاضا می‌شود و در نهایت می‌توان گفت که در این بخش خواسته یا ناخواسته رانت‌هایی ایجاد می‌شود.

این کارشناس بازار خودرو با اشاره به روند قیمت‌گذاری دستوری و چالش‌هایی که برای خودروسازان به وجود آورده است، افزود: اولین قانون تجارت حاکی از آن است که تولیدکننده نباید زیان و ضرر تولید کند. متأسفانه مشکل اصلی در خودروسازی‌های داخلی مربوط به شخص مدیریتی نیست بلکه مربوط به نحوه تصمیم‌گیری برای این خودروسازی‌هاست؛ برای مثال در سه ماهه نخست امسال مشخص شد که دو شرکت بزرگ خودروسازی داخلی یعنی ایران خودرو و سایپا باید به میزان ۲۵ درصد قیمت محصولات خود را افزایش می‌دادند و معیارهای آنها براساس آمارها و مولفه‌های اقتصادی و طبق فرمول بندی مشخصی صورت گرفته بود، اما این اتفاق رخ

ارزش بورس تهران در پایان شهریور ماه اسفند ۸ هزار و ۴۶ همت بود که در مقایسه با پایان سال گذشته (اسفند ۱۴۰۰) که این شاخص به ۸.۹۵ هزار همت رسیده بود، کاهش ۱۰.۵ درصدی داشته است. ارزش فراپورس اما در پایان شهریور سال جاری به ۳ هزار و ۱۴ همت رسید و در مقایسه با اسفند ۱۴۰۳ ۲.۹ هزار همت بود افزایش ۷.۸ درصدی داشته است. ارزش صندوق‌های قابل معامله (ETF) در بورس انرژی با ۱۳ هزار و ۶۱۳ میلیارد تومان در پایان شهریور اسفند ۱۴۰۳ و مقایسه با پایان ۲۲۶ میلیارد تومان در پایان اسفند پارسال، کاهش ۴.۳۱ درصدی و ارزش ETF های بورس کالا با ۲۲۷ هزار و ۲۶۵ میلیارد تومان در پایان نیمه نخست اسفند در مقایسه با ۱۹۱ هزار و ۴۰۴ در پایان سال گذشته، رشد ۲۲.۵ درصدی داشته که به نظر می‌رسد اغلب به دلیل رشد ارزش پوینت‌های سرمایه‌گذاری صندوق‌های طلا در پی رشد نرخ این فلز گرانبها در سال جاری بوده است. با این حال مجموع ارزش بازار سرمایه (با لحاظ بورس‌های چهارگانه) در پایان شهریورماه اسفند ۱۱ هزار و ۴۷۹ همت بود در حالی که در پایان اسفند پارسال این شاخص ۱۲ هزار و ۷۲ همت اعلام شد و بنابراین ارزش بازار حدود ۵ درصد (۴.۹۷ درصد) منفی شده است. در مجموع، بازدهی بورس در نیمه نخست اسفند منفی شد. شاخص کل بورس تهران در پایان نیمه نخست اسفند به سطح ۳ میلیون و ۵۴۰ واحد بود که در مقایسه با پایان سال گذشته با ۲ میلیون و ۷۱۰ هزار واحد، بازدهی منفی ۶.۲۷ درصد را برای سهامداران رقم زد. شاخص فراپورس هم در انتهای شهریور روی ارتفاع ۲۳ هزار و ۶۸۴ واحد ایستاد که در مقایسه با تراز شاخص فراپورس در پایان اسفند پارسال که ۲۴ هزار و ۳۱۵ واحد بود بازدهی منفی ۲.۶ درصد را نشان می‌دهد.